

Слюсар Людмила Євгенівна,

курсант 2-го курсу навчально-наукового інституту № 1 Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри кримінального права Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент **Смаглюк Олександр Володимирович**

БУЛІНГ ЯК ФОРМА КАТУВАННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ

Одним із пріоритетних завдань демократичної країни у сфері кримінально-правової охорони прав і свобод людини і громадянина являється захист її життя та здоров'я. Конституція України [1] проголошує життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпеку як найвищу соціальну цінність (ст. 3), наголошуючи, що «ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» (ст. 28). Заборона катування людей відповідає вимогам міжнародно-правових актів, на підставі яких кожна держава, в тому числі і Україна, розглядає акти катування як злочини. Основний закон встановлює, що будь-яке насильство над дитиною та її експлуатація переслідуються законом. Головний міжнародний документ щодо захисту прав дитини – Конвенція ООН з прав дитини наголошує, що всі діти від народження мають право на безпечні та сприятливі умови [2]. Проте, за даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, Україна посідає четверте місце в світі за рівнем підліткової агресії, поступаючись лише Росії, Албанії та Білорусі.

Поширення насильницької моделі поведінки серед дітей зумовлено тим, що вони бачать насильство в повсякденному житті, що дають певні плоди в політиці, рейдерстві та просто серед перехожих. Спираючись на це в дітей формується думка, що потрібно використовувати агресію задля досягнення своїх цілей та самоствердження серед однолітків. Таке положення формує надалі прояви агресивної поведінки до інших, що слабкіші, або мають певні відмінності чи вроджені дефекти зовнішності чи мови. Найчастіше з таким явищем стикаються в школі, сім'ї та університетах. Через

актуалізацію проблеми поширення насильства в країнах світу було сформовано та виокремлено таке поняття як булінг.

Булінг (від англ. bullying) – цькування, залякування, агресивне переслідування одного з членів колективу з боку інших представників колективу. Така поведінка має на меті самоствердження за рахунок когось, підпорядкування особистим інтересам або заслугу собі загального авторитету. Найпоширенішими формами боулінгу є: словесні образи, глузування, погрози; образливі жести або дії; залякування за допомогою слів, загрозливих інтонацій, щоб змусити жертву щось зробити чи не зробити; вимагання грошей, їжі, речей, умисне пошкодження особистого майна жертви; фізичне насилля (удари, штовхання, викручування рук, будь-які інші дії, які заподіюють біль і навіть тілесні ушкодження; приниження за допомогою мобільних телефонів та Інтернету (кібербулінг).

У правовому контексті булінг часто ототожнюють з неправомірним психологічним впливом, адже переважно він включає в себе психологічний вплив із погрозою людині, що в майбутньому будь-які права або законні інтереси цієї людини або небайдужих їй осіб будуть поставлені під загрозу. Тому більшість проявів цього явища може бути схожим на шантаж, що в свою чергу доцільно відноситься до психологічного катування, що також може завдати і фізичної шкоди, причому як умисно так і з необережності (наприклад, доведення до самогубства). Окремі прояви булінгу можуть підпадати під ст. 127 КК України та кваліфікуватися як катування, через посягання кривдника на здоров'я, честь, гідність особи, що розглядаються як особистісні блага та перебувають під кримінально-правовою охороною. Дії, що вчиняються під час булінгу можуть бути абсолютно ідентичними до тих дій які вчиняються при катуванні. Це, зокрема: завдання ударів по тілу, що спричиняє фізичний біль, застосування поліетиленового пакета для позбавлення можливості дихати, різні посягання на статеву недоторканість особи, придушування, обливання холодною водою, нацькування собак, примушувати їсти не їстівні речі. У кожному з випадків спостерігається настання наслідків у формі сильного фізичного болю або жорстокого морального страждання. В кожному із цих випадків є дві сторони: агресор(булер) та жертва. Найчастіше булерами стають підлітки до 16 років, що усвідомлюють та бажають вчинення знущань над жертвами, що становлять психічно вразливих дітей, з певними

відмінними рисами, як наприклад дефект зовнішності, інша національність чи низького соціального статусу особи, або його сім'ї.

Діти-булери до 16 років не несуть кримінальної відповідальності за вчинення дій, що утворюють склад катування, оскільки закон не передбачає цей злочин у переліку тих, кримінальна відповідальність за які настає з 14 років. Згідно з наявною практикою в Україні, найчастіше дії булерів кваліфікують як хуліганство (ст. 296 КК України). Відповідно до закону за до відповідальності притягують батьків неповнолітніх кривдників, що згідно ч.4 ст. 184 КУпАП накладаються штрафом в розмірі від 10 до 20 неоподаткованих мінімумів доходів громадян [3].

Проте сплата штрафу батьками дитини не є покаранням для неї і навряд чи стане поштовхом для її перевиховання. Через відсутність в Україні заходів захисту дітей від булінгу відсоток скривджених зростає. За даними Центру інформації про права людини станом на липень 2017 року 67 % дітей в Україні у віці від 11–17 років стикалися з проблемою булінгу протягом останніх трьох місяців. 24 % дітей цькували, а 48 % навіть нікому не розповідали про ці випадки [4].

Крім того, наприкінці листопада 2017 року в Українському інституті дослідження екстремізму встановили, що із проявами булінгу в Україні стикаються 8 із 10 дітей. Орієнтуючись на досвід зарубіжних країн потрібно вводити певні заходи щодо боротьби з цим явищем. Наприклад, у Канаді на законодавчому рівні визначено поняття «булінгу». Школи працюють над підвищенням обізнаності їхніх учнів та батьків, навчають свідків цих подій, як потрібно реагувати на випадки агресії та розвивають у них впевненість у необхідності захистити жертву. Стосовно учнів які стають агресорами законодавством передбачені певні покарання.

Отже, з поширенням явища булінгу постає цілий ряд психологічних, соціальних, педагогічних та юридичних проблем, які доводиться вирішувати кримінально-правовим заходами. Це відбувається внаслідок того, що невід'ємним наслідком порушення булінгу серед неповнолітніх стає перехід до агресивних дій, які мають злочинний характер, що спричинює негативні тенденції у суспільстві. З огляду на зарубіжний досвід ефективність заходів кримінально-правового впливу на неповнолітніх забезпечується дотриманням розумного балансу його каральних та виховних заходів, як до дітей-агресорів, так і до дітей-свідків, адже відповідальність за наслідки вчинення агресивних дій мають нести не тільки батьки, а й самі неповнолітні булери.

Список використаної літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96>
2. Конвенція про права дитини.[Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
3. Кодекс про адміністративні правопорушення чинний, поточна редакція від 27.09.2018 .[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>
4. 67 % дітей в Україні зазнали цькувань у попередні 2-3 місяці [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://humanrights.org.ua/material/67_ditej_v_ukrajini_zaznali_ckuvan_u_poperedni_23_misjiaci
5. Український інститут дослідження екстремізму. Дослідження «Стоп шкільний терор. Профілактика та протидія булінгу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://uire.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Doslidzhennya-buling.pdf>
6. Кримінальний кодекс України:чинне законодавство із змінами та допов. на 03 серпня 2018 року: Офіц.текст – К.: Алерта, 2018. – 212 с.